

Türkçe Hakkında

Osmanlı dönemindeki bütün eserler ağdalı bir dille yazılmamıştır. Sade dille yazılmış eserler de vardır ve bu tür eserler daha çoktur. Bugünkü Türkiye Türkçesi, Oğuz Türkleri ağzına dayanan ve ilk yazılı ürünlerini 13. yüzyılda gördüğümüz Batı Türkçesinin son dönemidir.

30 Kasım 2019

[Ahmet Bican Ercilasun](#)

[Facebook](#) [Twitter](#) [WhatsApp](#) [Facebook](#)
[Messenger](#)

Kanuni de, Baki de, Nabi de, Nedim de günlük konuşmalarında mesela “şems tulû etdi” demiyorlardı; bizim gibi “güneş doğdu” diyorlardı. Belki 17. yüzyıla dek “doğdı”, 17. yüzyıldan sonra “doğdu”. 17. yüzyıla dek “başum”, 17. yüzyıldan sonra “başım”.

Türkçe ve Türk dili kelimeleri Türkiye’de dar ve geniş olmak üzere iki anlamda kullanılır. Dar anlamda Türkçe, Türkiye’de ve çevresinde kullanılan dildir. Geniş anlamda Türkçe bütün Türk Dünyası’nda kullanılan dili ifade eder. Dar anlam için akademik çevrelerde **Türkiye Türkçesi** terimini de kullanırız.

Bu yazıda ben Bugünkü Türkiye Türkçesinden söz edeceğim.

Bugünkü Türkiye Türkçesi, Oğuz Türkleri ağzına dayanan ve ilk yazılı ürünlerini 13. yüzyılda gördüğümüz Batı Türkçesinin son dönemidir.

13.yüzyıldan bugüne uzanan Batı Türkçesi, Anadolu Selçuklularının son dönemlerini, Beylikler dönemini, Osmanlı, Karakoyunlu, Akkoyunlu, Safevi, Afşar ve Kaçar hanedanları dönemlerini içine alır. Bugün de Türkiye, Kuzey ve Güney Azerbaycan, Türkmenistan, Gagavuz Yeri, Balkanlar, Irak ve Suriye topraklarında kullanılmaya devam eder. Bu ülkelerden dünyanın çeşitli yerlerine göçmüş bulunanlar da yine Batı Türkçesini kullanırlar.

Bugünkü Türkiye Türkçesi, Osmanlı Türkçesinin devamıdır. Beylikler dönemiyle Osmanlıların ilk dönemlerinde daha sade olan Batı Türkçesi yazı dili, 16-18. yüzyıllarda, özellikle sanat amacıyla yazılmış eserlerde konuşma dilinden bir hayli uzaklaşmış ve ağdalı bir dil hâline gelmiştir. Ancak Osmanlı dönemindeki bütün eserler ağdalı bir dille yazılmamıştır. Sade dille yazılmış eserler de vardır ve bu tür eserler daha çoktur. Lise edebiyat derslerinde çoğunlukla, divan şairlerinin sanat amacıyla yazılmış eserleri yer aldığı için insanlarımızda Osmanlı Türkleri de böyle konuşuyormuş gibi yanlış bir algı oluşmuştur. Kanuni de, Baki de, Nabi de, Nedim de günlük konuşmalarında mesela “şems tulû etdi” demiyorlardı; bizim gibi “güneş doğdu” diyorlardı. Belki 17. yüzyıla dek “doğdı”, 17. yüzyıldan sonra “doğdu”. 17. yüzyıla dek “başum”, 17. yüzyıldan sonra “başım”.

Bugünkü Türk yazı dili İstanbul ağzına dayanır. “Niçin şu veya bu şehir değil de İstanbul?” gibi sorularla sık sık karşılaşıyorum. Düşünenler için bu sorunun cevabı çok basittir. “Devletin merkezi İstanbul idi de onun için.” **Sadece siyasi veya sadece iktisadi merkez değil kültür merkezi de İstanbul’du.** Bunun tabii sonucu olarak da İstanbul halkının konuştuğu dil (İstanbul ağzı), yazı diline esas

oldu. Söz gelişi Anadolu birliğini Ramazanoğulları sağlasaydı yazı dili Adana ağzına, MenteŐeođulları sağlasaydı yazı dili Muğla ağzına dayanmıŐ olacaktı. Birliği Osmanoğulları sağladığı için, onların da merkezi 1453'ten itibaren İstanbul olduğu için yazı dili / edebî dil de İstanbul ağzına dayandı. Bu iŐ herhangi bir zorlamayla değil tabii bir Őekilde oldu.

Yazı dili, ağızların üstündedir ve birleŐtiricidir. “Hayır Malatya, Çorum, Kütahya, Antalya... ağzı yazı dili olsun.” dersek ayrıŐtırıcı oluruz. Üstelik ciddi bir karmaŐa da yaratırız.

Sıkça sorulan sorulardan biri de “İstanbul mu kaldı?” sorusudur. Evet, birkaç nesilden beri İstanbul'da oturanların oranı bugün çok azalmıŐtır, muhtemelen % 10'un altındadır. Burada dikkatlerden kaçıran Őudur: **Yazı dilimiz, bugünkü İstanbulluların ağzına dayanmıyor. Çünkü yazı dilimiz bugün teşekkül etmiyor.** Batı Türk yazı dili, baŐlangıçta Orta Anadolu özellikle Konya ve KırŐehir, daha sonra Kütahya, Bursa, Edirne gibi merkezlerde oldu; İstanbul'da geliŐmesine devam etti. BaŐlangıçta “doğdı, başum” gibi küçük ünlü uyumuna uymayan biçimler kullanılırken 17. yüzyılda İstanbul konuşma dilinde küçük ünlü uyumu oluŐmaya baŐladı ve 18. yüzyılda süreç tamamlandı. Yani İstanbul ağzı son biçimini aldı. **İŐte bugünkü Türk yazı dili 18. yüzyıldaki bu son biçime dayanıyor.**

“Son biçim” terimine de elbette itiraz edilebilir. Çünkü dil durağan değil, canlı bir varlıktır. Dilin tanımında mecazi olarak kullanılan “canlı” kelimesi, dilin devamlı deđiŐme hâlinde olduğunu gösterir. Dil bugün de deđiŐmektedir. Ancak İstanbul Türkçesinde küçük ünlü uyumunun oluŐması, damak n'si (nazal n) ile sızıcı (hırıltılı) h'nin ortadan kalkması gibi -yeni bir dönem baŐlatacak- köklü deđiŐmeler yoktur. DeđiŐmeler daha çok kelime seviyesindedir. Bugün artık mevcut olmayan eski kavramlarla / nesnelere ilgili kelimeler unutulmakta, eski dönemlerde bulunmayan yeni kavramlar / nesnelere için yeni kelimeler dile girmektedir. Bu gibi deđiŐmeler de yazı dilinin deđiŐmesi anlamına gelmez. Yani **yazı dilimiz hâlâ, bir vakitler İstanbul'da yaŐayan insanların ve bugün de birçok aydının konuştuğu ağza dayanmaktadır. İstanbul ağzının güzel örneklerini duymak isteyenler 1950'lerin Türk filmlerini seyredebilirler.**

